

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 22 (2024)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.22.15

Maria Juda

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID 0000-0001-7557-1850

Kolekcja starych druków przechowywanych w bibliotece OO. Oblatów w Kodniu. Przyczynek do dziejów księgozbiorów rozproszonych

Losy dziejowe Polski doprowadziły do ogromnego ubytku polskiego dziedzictwa narodowego. Dotyczy to również dawnych księgozbiorów historycznych, których znacząca część, czy to z powodu wydarzeń politycznych i wypadków losowych, czy z uwagi na obowiązujące w polskim systemie prawnym prawo dziedziczenia, a nade wszystko w wyniku kasaty klasztorów, uległa zniszczeniu i rozproszeniu. Bez pełnej rejestracji zasobu starych druków nie jest możliwe dogłębne poznanie dziejów kultury książki w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Badania w tym obszarze, prowadzone zarówno w oparciu o źródła dokumentacyjne (inventarze, spisy, testamenty), ale też zwracające uwagę na zachowane egzemplarze, przechowywane w konkretnych zasobach bibliotecznych pokazują, jak istotne przynoszą one korzyści naukowe w zakresie różnych dyscyplin. Warto je zatem kontynuować i pogłębiać, tym bardziej że wiele tego rodzaju zbiorów w dalszym ciągu pozostaje poza obiegiem naukowym. Do tej grupy należy znacząca część księgozbiorów parafialnych pozostających pod opieką zgromadzeń zakonnych lub świeckiej administracji kościelnej. Wiele z nich jest zupełnie nierozpoznanych, wiele wymaga dalszego badania, czy to z uwagi na pozyskane nowe źródła, czy na zastosowanie nowych metod, technik i narzędzi badawczych. Do tych, które nie były przedmiotem pogłębionej refleksji badawczej należy zasób starych druków przechowywanych w bibliotece OO. Oblatów w Kodniu.

Dzieje Kodnia – miasta w pięknych słowach opisywanego przez Józefa Pruszkowskiego¹, Józefa Ignacego Kraszewskiego² i Kajetana Kraszewskiego³ są ściśle związane z litewsko-ruskim rodem Sapiehów. Łączą się z nim również poświadczony źródłowo początki kultury książki w tym ośrodku, związane z zamiłowaniami bibliofilskimi Jana Fryderyka Sapiehy, które zaowocowały powstaniem

1 J. Pruszkowski, *Kodeń Sapiehów. Jego kościoły i starożytny obraz Matki Boskiej Gwadelupeńskiej*, z dawnych i współczesnych źródeł napisał P.J.K. Podlasiak, Kraków 1898, s. VII.

2 J.I. Kraszewski, *Obrazy w życiu i podróży*, t. 1, Wilno 1842.

3 K. Kraszewski, *Tradycje kodeńskie*, Kraków 1893.

zasobnej biblioteki⁴. Z rodem właściciele miasta łączą się również dwa egzemplarze będące składnikiem analizowanego zbioru starych druków⁵.

Początki obecnych właściciele badanej kolekcji starych druków – Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej – sięgają r. 1815. Powstało ono we Francji w trudnej dla Kościoła katolickiego sytuacji po rewolucji francuskiej⁶. Wobec rozwiązania przez rząd francuski w 1880 r. wszystkich zgromadzeń zakonnych władze obłackie podjęły decyzję o osiedlaniu się poza granicami kraju, w tym także na ziemiach polskich. W 1920 r. założono w Krotoszynie pierwszy niezależny dom obłacki i do wybuchu II wojny światowej trwał nieustanny rozwój zgromadzenia, przybywało członków i domów zakonnych. W 1939 r. było ich 14, a wśród nich od 1927 placówka w Kodniu, której oddano sanktuarium maryjne za sprawą bpa siedleckiego Henryka Przeździeckiego⁷. W czasie wojny prowincja polska OO. Oblatów utraciła prawie wszystkie klasztory, bezcenne dzieła artystyczne i księgozbiory. Po wojnie naprawiono szkody materialne, rozwijano działalność duszpasterską i różne formy aktywności kulturalnej.

Istotne miejsce w tego rodzaju działaniach domu kodeńskiego zajmuje biblioteka, która liczy kilkanaście tysięcy egzemplarzy i jest ulokowana w jednym z pomieszczeń klasztornych. Na księgozbiór składają się dzieła kupowane na potrzeby klasztoru oraz zbiory prywatne zakonników przejmowane po ich śmierci. Znaczną jego część stanowią druki opublikowane w XIX w. i najliczniejsze – wydane w okresie międzywojennym i współcześnie. Znalazła w nim również miejsce interesująca kolekcja starych druków⁸.

Składa się na nią 85 tytułów w 108 woluminach⁹. Cztery dzieła występują w podwójnych egzemplarzach, 17 ma charakter wielotomowy. Biorąc pod uwagę chronologię wydawniczą, to przedstawia się ona następująco: dwie edycje są z XVI w., z XVII pochodzi 19, pozostałe 64 z XVIII stulecia. Wytworami polskich

4 J. Długosz, *Sapieha Jan Fryderyk Łukasz*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Trajchel, Warszawa 1972, s. 788; H. Domańska, *Z dziejów biblioteki kodeńskiej Sapiehow*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiarami historycznymi*, red. B. Bieńkowska, z. 1, Warszawa 1975, s. 97–98.

5 Zob. przypis 55, 56.

6 O dziejach zgromadzenia zob. J.A. Pielorz, *Oblaci polscy. Zarys dziejów prowincji polskiej Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej z okazji 50-lecia istnienia*, Rzym 1970; *Misjonarze Oblaci Maryi Niepokalanej. Dwa wieki ewangelizacji 1816–2016*, red. S. Łuszczak, M. Wrzos, Wrocław 2017. Przegląd badań i literatura przedmiotu, zob. P. Zając, *Badania historyczne w polskim środowisku Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej*, „Roczniki Historii Kościoła” 2011, t. 3(58), s. 147–170.

7 Zob. P. Zając, *Duchowe iunctim. Powierzenie przez biskupa siedleckiego Henryka Przeździeckiego parafii i Sanktuarium w Kodniu Misjonarzom Oblatom Maryi Niepokalanej w 1927 r.*, „Roczniki Teologiczne” 2019, t. 61, z. 4, s. 97–111.

8 Informacja o istnieniu tej kolekcji widnieje w wykazie opracowanym przez Dział Starych Druków Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, brak w nim jednak danych dotyczących zasobu, zob. K. Szymański, *Wykaz instytucji ze zbiorami starych druków w Polsce*, s. 6, [on-line:] <https://ossolineum.pl/wp-content/uploads/2019/02/K.-Szymanski-Wykaz-instytucji-ze-zbiorami-starych-drukow-w-Polsce.pdf> – październik 2023.

9 Wykaz starych druków przechowywanych w Kodniu, zob. G. Chodynicka, *Starodruki biblioteki OO. Oblatów w Kodniu*, Lublin 1999 [mps, Archiwum UMCS w Lublinie].

oficyn typograficznych jest 57 książek, zagraniczną proveniencją ma 28. W pierwszej grupie 13 pozycji pochodzi z warszawskich typografii, 10 z krakowskich, dziewięć z wileńskich, sześć z kaliskich, pięć z Łowicza, dwie z Supraśla, pojedyncze z Berdyczowa, Chełmna, Gdańska, Lwowa, Lublina, Nieświeża, Oliwy, Rawicza. W drugiej zaś dominują publikacje niemieckich warsztatów (10), włoskich i francuskich jest po 7, pojedyncze pochodzą z austriackich, czeskich, niderlandzkich i szwajcarskich. Pod względem językowym dominują dzieła polskojęzyczne (57), obcojęzycznych jest 28.

Kolekcja starych druków nie jest zbiorem zwartym, gromadzonym przez właściciela zgodnie z wytyczonymi przez niego kierunkami. Analiza not i znaków proveniencyjnych widniejących na znacznej części egzemplarzy pozwala poznać ich wcześniejszych, niekiedy kolejnych właścicieli¹⁰. Niemal połowa znajdujących się w bibliotece egzemplarzy (40) jest opatrzona pieczęcią „Decanatus Sochaczoviensis. Parocha. Kampinos”¹¹. Położony w powiecie sochaczewskim Kampinos już w 1540 r. posiadał drewniany kościół, który w 1782 zamieniony został na murowany¹². W tej dużej, bo liczącej w 1882 r. ponad 3000 mieszkańców parafii, zgromadzona została biblioteka parafialna charakteryzująca się zróżnicowanym pod względem tematycznym księgozbiorem, w skład którego wchodziły dzieła teologiczne, ascetyczne, historyczne i homiletyczne. Na jednym z woluminów widnieje też nota wskazująca

10 O korzyściach wynikających z badań proveniencyjnych, zob. m.in. B. Kocowski, *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*, „Przegląd Biblioteczny” 1951, t. 19, s. 72–84; M. Sipayłło, *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbioremami historycznymi*, z. 1, red. B. Bieńkowska i in., Warszawa 1975, s. 9–29; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń 1999; M. Piđłypczak-Majerowicz, *Badania proveniencyjne w zbiorach starych druków bibliotek naukowych w Polsce i na Białorusi*, [w:] *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek): paralele i różnice*, red. J. Gwioździk, E. Różycki, Katowice 2004, s. 457–462; *Książka dawna i jej właściciele – stan badań, opracowanie, perspektywy: konferencja naukowa (Wrocław, 29 września – 1 października 2016 r.)*, [on-line:] https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/22826/1/Kycler_Warzachowska_Ksiazka_dawna_i_jej_wlasciciele.pdf – listopad 2023; J.M. Marszalska, W. Graczyk, *Zespoły proveniencyjne zasobu inkunabułów i starych druków Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie: właściciele, użytkownicy, bibliofile*, Warszawa 2017; A. Franczyk-Cegła, *O zadaniach i metodologii badań proveniencyjnych w bibliologii na przykładzie badań nad kolekcją Bauorovianum*, „Biblioteka Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2018, nr 4 (54), s. 69–84; M. Piđłypczak-Majerowicz, *Stare druki proveniencji zakonnej w Bibliotece Ossolineum*, Wrocław 2019; K. Ślaska, *Platforma badań proveniencyjnych*, [on-line:] https://biblioteka.ossolineum.pl/wp-content/uploads/sites/2/2024/01/K_Slaska_Platforma-badan-proveniencyjnych.pdf – czerwiec 2024.

11 Np. J.B. Bossuet, *Uwagi nad historią powszechną objaśniające porządek, wzrost religii y odmiany państw*, t. 1: *Od początku stworzenia świata, aż do panowania Karola Wielkiego*, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Warszawa 1788; P. Collet, *Institutiones theologicae quas ad usum seminariorum*, Haeredis Nicolai Pezzana, Wenecja 1774.

12 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 3, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1882, s. 799. Zob. też Z. Skiełczyński, *Parafia Kampinos w 1777 roku*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 1983, t. 65, nr 11–12, s. 515–517.

na miejscowego duszpasterza „J. Nepomucen Ostaszewski. Curat in Kampinos”, być może darczyńcy i opiekuna biblioteki¹³. Inny posiada adnotację „X. Nowowiejski”¹⁴. Choć w notce nie ma imienia, to można przyjąć, że książka należała do samego autora, o którym wiadomo, że był sławnym bernardyńskim kaznodzieją, a także proboszczem w Iłży¹⁵. Dwie pozycje trafiły do kampinoskiego księgozbioru z biblioteki OO. Reformatorów w Miedniewicach. Posiadają bowiem noty: „Pro Conventu Miedniewiczensis PP. Reformatorum ad S. Josephi” i „Pro Conventu Miedniewiczensis”¹⁶. Jedna z nich opatrzona jest dodatkową informacją „Ex libris Francisci Murawek”, co wskazuje, że należała wcześniej do nieznanego bliżej Franciszka Murawka¹⁷. Dwie kolejne wpłynęły od innych osób prywatnych, a wskazują na to zapisy: „Ex libris Andrei Moszkiczulis”¹⁸ i „Smoliński”¹⁹. Znajdująca się na dwóch egzemplarzach pieczęć „Powiat Łowicki. Urząd Stanu Cywilnego w Kampinosie” mówi o kolejnym miejscu ich przechowywania²⁰.

Znaczna część egzemplarzy pochodzi z bibliotek reformackich²¹. Najlicniejszą grupę stanowią woluminy z miedniewickiej placówki. Oprócz przytoczonych wyżej pozycji są też egzemplarze zawierające noty wskazujące na darczyńców, czas donacji i miejsce przechowywania w budynkach klasztornych. Tego rodzaju dane znajdujemy w adnotacjach „Pro Conventu Miedniewiczensis ad Casimirum Pensum Mariae Divi Josephum Anni Domini 1784. Sub Regimine Bartholomaei Fliege”²², „Dono oblatu a Perittier Duo Casimiro Sieniawski, Praepositus Miedniewiczensis”²³ i „Pro Conventu Miedniewiczensis Reformatorum Maioris Poloniae SPN Anno Domini 1746. Pro refectorio”²⁴. Dwa kolejne dzieła, jak wskazują zapisy „Ex catalogo Librorum

13 *Kazania na święta, odpusty i pogrzeby*, t. 2, Drukarnia Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, Łowicz 1797.

14 H. Nowowiejski, *Kazania religii i społeczności poświęcone*, t. 1, Drukarnia Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, Łowicz 1794.

15 *Encyklopedia powszechna Orgelbranda*, t. 21, Warszawa 1861–1867, s. 781.

16 M. Gajdziński, *Kazania na niedziele od Adwentu aż do Zielonych Świątek nauki moralne w sobie zawierające przez*, t. 1, Supraśl, 1789; K. Wijuk Kojalowicz, *Modi LX sacrae orationis varie formandae*, Drukarnia Akademicka Soc. Jesu, Wilno 1684.

17 K. Wijuk Kojalowicz, dz. cyt.

18 A. Węgrzynowicz, *Panoplia Ecclesiae Dei, seu breve armamentarium*, Drukarnia Akademicka, Kraków 1728.

19 W. Piasecki, *Nauki czyli kazania na parafie przełożone X. Girarda plebana de St. Loup*, Drukarnia XX. Pijarów, Warszawa 1799.

20 A. Agellano, *Divi Cyrilli Alexandrini de adoratione in spiritv et veritate*, Lugduni 1588; T. de Charmes, *Compendium theologiae universae ad usum examinandorum*, Typographia Balleoniana, Wenecja 1779.

21 O reformatach w XVI–XVIII w., zob. R. Sbardella, *Bracia Mniejsi Reformaci w XVI–XVIII wieku*, [w:] *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, t. 2: *Franciszkanie w Polsce XVI–XVIII wieku*, cz. 2, red. H. Gapski, C.S. Napiórkowski, Niepokalanów 2003, s. 58–79.

22 J. Haberkorn, *Kazania o tajemnicach Męki Zbawiciela*, Drukarnia J.K.M. i Rzeczypospolitej, Kalisz 1781.

23 M. Delrio, *Disquisitionum magicarum... seu methodus iudicium*, t. 1–2, Joannes Antonii et Jacobus de Franciscis, Wenecja 1606.

24 A. Rudziński, *Compendium Ordini Seraphico et aliis magis utilium ex probatis et approbatis Authoribus Elaboratum*, Drukarnia Coll. Soc. Jesu, Warszawa 1735.

Joannie Potulczyński”, „Custodis Potulczyni Stobra”, należały do niejakiego Jana Potulczyńskiego²⁵. Należący do prowincji wielkopolskiej klasztor, w wyniku ukazu Aleksandra II z 1864 r. uległ kasacji. Mimo wywiezienia zakonników biblioteka pozostała na miejscu w Miedniewicach, a ocalałe książki były do dyspozycji zakonników Prowincji Matki Boskiej Anielskiej. Po II wojnie światowej klasztor przekazano franciszkanom konwentualnym i klaryskom²⁶. W 1980 r. bibliotekę z Miedniewic przejęła Biblioteka Główna Prowincji Franciszkanów Reformatów w Krakowie²⁷.

Do biblioteki w Kodniu przywędrowały również pojedyncze woluminy z innych księgozbiorów reformackich. Noty „Pro Bibliotheca Patrum Reformatorum Varsoviensium ad Aedes S. Antonij Patavini Anno 1799 Comparatus et Incorporatus” oraz „Pro conventu Varsoviensi at Aedes S. Antonium Minorum Reformatum. 1645.” wskazują na ich wcześniejszy związek z konwentem warszawskim²⁸. Do księgozbioru klasztoru reformatów w Lutomińsku należał egzemplarz opatrzony informacją „Pro Conventu Lutominensi Fratrum Reformatorum”²⁹, a do pułtuskiego książka z adnotacją „Pro Conventu Pultoviensis PP Reformatum. 1788”³⁰. Z Osiecznej pochodzi dzieło z notą „Fratrum Minorum Reformatum Pro Conventu Osiecienis ad S. Valentinum”³¹. Z Lubina zaś opatrzony wpisem „P. Juski Baczyński Monachi Lubinensis. 17711” i pieczęcią „Ex biblioteca Lubinensis O.S.B.” wolumin³² pozostający wcześniej we władaniu benedyktynów lubińskich, których sięgające początkami XI w. opactwo posiadało bogatą i starannie utrzymaną bibliotekę³³. Podobnie jak w przypadku woluminów z Miedniewic, książki te zmieniły swoją wcześniejszą lokalizację zapewne w wyniku likwidacji klasztorów, której druga fala przypadła na lata 1864–1865. Ich majątki przekazane zostały do różnych instytucji państwowych, księgozbiory w wielu diecezjach trafiły do bibliotek seminaryjnych³⁴.

25 M. Ab Isselt, *Amorfortii svi temporis historia*, Arnoldum Quentelium, Coloniae 1602; A. Bosini, *Expositio litteralis, moralis et practica Sacrae Regulae Fratrum Minorum*, Joannis Baptistae Lang, Ratyzbona 1733.

26 A.J. Szeinke, *Źródła do dziejów zakonu Braci Mniejszych Reformatów w Polsce oraz na Śląsku (1621–1900)*, [w:] *Zakony franciszkańskie*, dz. cyt., t. 2, cz. 2, s. 46, 72.

27 Tamże, s. 73.

28 T. á Kempis, *Opera omnia*, Hermannum Demen, Colonia 1680; Sancti Hieronymi Stridonensis, *Opera omnia*, t. 1, 4, 5, Paryż 1643. Biblioteka warszawska poprzez księży mariańców na Bielanych w Warszawie w 1954 r. trafiła do Biblioteki Archidiecezjalnej, zob. A.J. Szeinke, dz. cyt., s. 72.

29 S. Konarski, *De arte bene cogitandi, ad artem dicendi bene necessaria*, t. 1–2, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Warszawa 1767.

30 K. de la Rue, *Kazania*, t. 1–2, Drukarnia Akademicka Soc. Jesu, Lwów 1759.

31 J.F. Giragus, *Dubiorum centuria de regimine regularium*, Haeredis Petri Prost, Philip Borde, Laurentii Arnaud, Lyon 1646. Chociaż uszczuplona, biblioteka z Osiecznej w 1972 r. przewieziona została do Biblioteki Głównej Prowincji Franciszkanów w Poznaniu, zob. A.J. Szeinke, dz. cyt., s. 71.

32 M. Jurkiewicz, *Kazania postne y inne*, Drukarnia Coll. Soc. Jesu, Kalisz 1770.

33 O opactwie lubińskim, zob. Z. Perzanowski, *Opactwo benedyktyńskie w Lubiniu*, Wrocław–Kraków 1978, zob. też S. Ostrowski, *Biblioteka klasztoru benedyktynów w Lubiniu*, Poznań 1929.

34 W Bibliotece Seminarium Duchownego w Płocku znajdują się XVIII-wieczne druki z Pułtuska; zob. W. Graczyk, *Zachowane szczątki księgozbiorów skasowanych w XIX wieku*

Jest też dzieło, na kartach którego widnieje napis „Bibliotheca Capituli Ecclesiae Insignis Collegiatae Lovicensis” jednoznacznie wskazujący na jego wcześniejszego właściciela – kolegiatę w Łowiczu³⁵. Erygowany 25.04.1433 r. przez abpa Wojciecha Jastrzębca kościół parafialny w Łowiczu, podniesiony do godności kolegiaty z kolegium wikariuszy, dysponował sukcesywnie gromadzonym księgozbiorem i jeden z woluminów w nieznanych bliżej okolicznościach trafił do Kodnia³⁶. Wśród starych druków przechowywanych w Kodniu znajdujemy również wolumin z notą „Ex libris Piaseczynensis”³⁷ informujący, że wcześniej znajdował się w bibliotece kościelnej w Piasecznie pod Warszawą, gdzie w ostatnich latach XIV w. zbudowano murowany kościół³⁸. Narracyjny zapis „Zamieniwszy na inne dzieło, nabyto wyborne dzieło, z Łubwik Czapkowski w Zniszowie 1620 Roku”³⁹ mówi nie tylko o czasie, miejscu i osobie zaangażowanej w nabycie woluminu, ale także o sposobie jego pozyskania. O kolejnych właścicielach świadczą inne noty: „Imci K. Antoniego Dzierżańskiego Proboszcza Serockiego”, „X. Kajetan Świderski”, „Jan Jaźwiński”. Do tego ostatniego należała też książka z adnotacją „Ex libris Joannis Jaźwiński”⁴⁰. Podobny charakter ma nota „Nowakowski – otrzymana od Junger w Spandlu w podarunku, w Berlinie 1839” uzupełniona „X. Łukasz Nowakowski”⁴¹ oraz „Klasztorowi OO. Oblatów Maryi Niepokalanej w Kodniu składam w ofierze tę historię przeczacnego Obrazu Kodeńskiego. Kodeń, 12 września 1936 r. Ks. Stanisław Kuczyński”⁴².

Z kręgu duchowieństwa wywodzą się kolejni właściciele kodeńskich woluminów. Adnotacja „Florianus Kargo. Clericus in Varsaviae. Anno 1890”⁴³ wskazuje, że należał on do żyjącego u schyłku XIX w. klero w jednym z kościołów warszawskich Floriana Kargowskiego, którego pełne nazwisko poznajemy w oparciu o notę znajdującą się w innej części książki „Florianus Kargowski”.

klasztorów diecezji płockiej w obecnych zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, t. 91, s. 28. O dawnych księgozbiórach klasztornych przechowywanych w Bibliotece Seminarium Metropolitalnego w Lublinie, zob. L. Zalewski, *Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej*, Warszawa 1926.

35 F. Karpiński, *Psalterz Dawida nowo przetłumaczony*, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Warszawa 1786.

36 A. Wrotniak, *Powstanie kolegium wikariuszy przy kolegiacie w Łowiczu*, „Prawo Kanoniczne” 1978, t. 21 nr 3–4, s. 163. Zob. też W. Kwiatkowski, *Prymasowska kapituła i kolegiata w Łowiczu (1433–1938)*, Warszawa 1939.

37 *Biblia, To jest Księgi Starego i Nowego Zakonu*, Mikołaj Szarffenberger, Kraków 1575.

38 *Piaseczno*, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 8, red. B. Chlebowskiego, W. Walewski, Warszawa 1887, s. 45–46.

39 P. Skarga, *Kazania na niedziele y święta całego roku*, Andrzej Piotrkowczyk, Kraków 1617.

40 J.Ch. Massilion, *Mowy... na konferencjach duchownych*, t. 2, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Wilno 1773.

41 *Novum Jesu Christi Testamentum*, Babou, Paryż, 1785.

42 J.F. Sapieha, *Historia Przeczacnego Obrazu Kodeńskiego*, t. 1–4, Johan Christian Laurer, Toruń 1720.

43 P. Aler, *Gradus ad Parnassum sive Novus Synonymorum*, Michael Blochberger, Lipsk 1735.

Są też zapisy wskazujące na inne osoby prywatne. Jeden z nich brzmi „Ex libris Joannis Wędrychowski, Wola 1741”⁴⁴ i jednoznacznie mówi, że jej właścicielem był Jan Wędrychowski – pleban parafii Wielka Wola pod Warszawą i misjonarz w kolegiacie św. Jana⁴⁵. Nie są znane lata jego życia, ani wykształcenie⁴⁶. Mając jednak na uwadze jego twórczość, na którą składają się memoriały związane ze sprawami kościoła na Woli oraz traktat historyczno-prawno-teologiczny o istocie jubileuszu odpustów i władzy spowiedników, można stwierdzić, że posiadał on dobre przygotowanie teologiczne i prawnicze⁴⁷. Inna tego rodzaju informacja w brzmieniu „Smoliński”, „Kasimiro Krzewiński. Biblioteka” uzupełniona jest dodatkową, mówiącą o cenie woluminu „Ta książka kosztuje 7 zł Polskich”⁴⁸.

Ważną częścią dawnej i współczesnej książki jest oprawa. W zbiorze badanych starych druków znajduje się 11 egzemplarzy pozbawionych tego elementu. Zazwyczaj oprawy pochodzą z czasów, w których książka powstawała i docierała do właściciela i noszą cechy charakterystyczne dla danej epoki.

Mając na uwadze materiały introligatorskie użyte do wykonania opraw można wyróżnić kilka ich rodzajów. Spośród 97 woluminów 11 posiada oprawę wykonaną z papieru, 10 innych z kartonu. W 42 okładziny obciążone zostały skórą cielęcą (27) i świńską (14). Dwie książki mają oprawę jubilerską. Znaczna część (34 egzemplarze) oprawiona została w tak zwaną oprawę półfrancuską, charakteryzującą się tym, że ścianki okładziny są oklejone papierem, a grzbiet i rogi skórą⁴⁹.

W poddającą się barwieniu, jasnobrązową skórę cielęcą oprawiona jest Biblia⁵⁰. Przednia i tylna okładzina posiada ślepo wytłoczoną liniową bordiurę, w zwierciadle przedniej tą samą techniką wykonano krzyż o podwójnej linii. Na grzbiecie widnieją dwa grube, złożone pasy, między którymi jest napis „Biblia. 1575”. Czarny kolor posiada bydłęca skóra opraw dwóch woluminów, pozostałe zaś mają kolor brunatny. W większości noszą je wydawnictwa opublikowane w XVII i w niewielkiej liczbie w XVIII stuleciu. Zazwyczaj są gładkie, pozbawione elementów zdobniczych w postaci tłoczeń na ślepo i złotem. Pierwszą z technik zastosowano w 11 oprawach⁵¹, drugą w czterech. Do tłoczenia używano przede wszystkim tłoków o wzorach roślinnych, geometrycznych i figuralnych w ciekawie przemyślanych, charakterystycznych dla epoki, rozwiązaniach kompozycyjnych. Oprawy wykonane z białej skóry świńskiej również poddane zostały zabiegom zdobniczym na okładzinach w postaci tłoczenia na ślepo⁵².

44 J. de Sancto Geminiano, *Concionatoribus et animarum Pastoribus*, Joannes Beller, Antwerpia 1630.

45 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 13, red. B. Chlebowski, Warszawa 1893, s. 775–776.

46 *Słownik polskich teologów katolickich*, red. H.E. Wyczawski, t. 4, Warszawa 1983, s. 410.

47 Karol Estreicher rejestruje 11 pozycji jego autorstwa, zob. [on-line:] <https://estreicher.uj.edu.pl/staropolska/baza> – styczeń 2024.

48 B. Chmielewski, *Kazania na niedziele, święta, passye*, Jan May, Kraków 1797.

49 *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław 1971, kol. 1683.

50 *Biblia, To jest Księgi*, dz. cyt.

51 Np. P. Skarga, dz. cyt.

52 Np. M. Delrio, dz. cyt.; J. Flawiusz, *Antiquitatum Iudaicarum libri XX...*, Petrus Auber-tus, Genewa 1634.

Najlichnieszą grupę stanowią książki posiadające oprawę półfrancuską. Są i takie, które dodatkowo na grzbietach poddane zostały zdobieniom techniką tłoczenia złotem⁵³ lub tłoczenia na ślepo⁵⁴. Tego rodzaju działania widoczne są na sześciu woluminach.

Dwie z zachowanych księzek posiada oprawy jubilerskie. Otrzymały je *Mszaly rzymskie* używane jako księgi liturgiczne w kościele św. Anny w Kodniu. Pierwsza z nich ma okładziny obciążone czerwonym aksamitem. Rogi zabezpieczone zostały srebrnymi okuciami z wygrawerowanymi motywami roślinnymi i kwiatowymi oraz połączone misterną koronką z widniejącym w zwierciadle przedniej okładziny wizerunkiem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i herbem Sapiehów „Lis”. Natomiast w dolnej części zwierciadła tylnej okładziny widnieje postać infulata. Grzbiet jest również osłonięty srebrną płytką umocowaną na zawiasach⁵⁵. Druga oprawa jest nieco skromniejsza pod względem ornamentacyjnym. Okładziny też obciążone zostały czerwonym aksamitem, rogi zabezpieczone srebrnymi okuciami o takich samych jak poprzednie motywach zdobniczych, w zwierciadle przedniej okładziny jest wizerunek Matki Boskiej z Dzieciątkiem i herb Sapiehów, brakuje jednak koronki łączącej te elementy ornamentyki oprawy. Tylne okładzina i grzbiet są kopią z poprzedniej oprawy⁵⁶. Technika wykonania opraw, materiały, elementy i motywy zdobnicze zdają się świadczyć, że są dziełem tych samych warsztatów, zaś herb o ich fundatorach – rodzinie włodarzy miasta, Sapiechach.

Wiele księzek nosi ślady ich rzeczywistego wykorzystania w postaci podkreśleń i rękopiśmiennych not różnych rąk. Podkreślenia wskazują na wagę fragmentu pracy, adnotacje są zazwyczaj uwagami dotyczącymi w zdecydowanej większości akceptacji poglądów autora, niezwykle rzadko mamy do czynienia z polemiką. Pochodzą z końca XVII i XVIII w. na co wskazuje użyte pismo – kancelareska i włoska bastarda humanistyczna oraz francuska bastarda humanistyczna⁵⁷.

Mimo iż zasób przechowywanych w Kodniu starych druków nie był od początku kształtowany przez ich obecnego właściciela, to biorąc pod uwagę jego treściowy charakter, wykazuje on cechy właściwe dla dawnych księgozbiorów kościelnych. Dominuje w nim bowiem szeroko rozumiane piśmiennictwo religijne (72 spośród 85 tytułów), począwszy od urzędowych druków kościelnych do najlichniej występujących kazań.

53 Np. T. Ostrowski, *Dzieje i prawa Kościoła Polskiego*, t. 2, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Warszawa 1793.

54 Np. W. Rydzewski, *Kazania niedzielne*, t. 2, Drukarnia Akademicka Soc. Jesu, Wilno 1770.

55 *Missale Romanum*, Balthasar ab Egmond et Sociorum, Kolonia, 1691. Księga jest współoprawna z *Missae Propriae Patronorum et Festorum Regni Poloniae*, Balthasar ab Egmond et Sociorum, Kolonia 1687.

56 *Missale Romanum...*, Joannes Henricus Huguetan, Lyon 1688. Księga jest współoprawna z *Missae Propriae Sanctorum Regni Sveciae*, Balthasar ab Egmond et Sociorum, Kolonia 1686. O jubilerskich srebrnych oprawach, zob. *Encyklopedia wiedzy*, kol. 1713–1714; J. Tondel, *Srebrna biblioteka księcia Albrechta Pruskiego i jego żony Anny Marii*, Warszawa 1994 i inne prace tego autora.

57 Zob. J. Słowiński, *Rozwój pisma łacińskiego w Polsce XVI–XVIII wieku. Studium paleograficzne*, Lublin 1992, s. 104–115, 126–139.

Urzędowe teksty kościelne reprezentowane są przez dwa dzieła⁵⁸. Jedno z nich zawiera dokumenty zakonne i podaje wszystkie postanowienia generalnego synodu braci mniejszych św. Franciszka oraz omawia regułę zakonną. Natomiast drugie należy do grupy akt synodalnych i dotyczy soboru trydenckiego, który przyniósł odnowę rzymskiego katolicyzmu⁵⁹. Prawo kanoniczne reprezentuje dzieło Jana Franciszka Giragusa, który zbiór praw opatrzył komentarzem teologicznym⁶⁰.

Drugie wydanie przetłumaczonej na język polski i bogato ilustrowanej Biblii⁶¹ należy do działu bibliistyki. Jest też osiemnastowieczna edycja łacińskiego Nowego Testamentu⁶². Uzupełnia je praca profesora teologii i bibliistyki, rektora seminarium zamkowego w Krakowie Jakuba Jachimowskiego⁶³, która była pierwszym podręcznikiem bibliistyki i z której korzystano w seminariach na przełomie XVIII i XIX w.⁶⁴

Wśród przechowywanych w Kodniu starych druków znajduje się też, będąca istotnym składnikiem tradycji kościelnej i jednym ze źródeł teologii, spuścizna Ojców Kościoła chrześcijańskiego⁶⁵. Autorem jednego z nich jest Quintus Septimus Florens Tertulian, należący do grona najwcześniejszych pisarzy chrześcijańskich, apologeta, ojciec łaciny kościelnej, obrońca czystości wiary, zwolennik wyższości wiary od poznania rozumowego. Jego pisma są rozwiniętym wykładem teologicznym dotyczącym Trójcy Świętej, w których autor jako pierwszy używa określeń „trójca” i „osoba”⁶⁶. Stanowiące część kolekcji, napisane w formie dialogu z przeciwnikami, pisma Cyryla Aleksandryjskiego są interpretacją Antoniego Agellano i dotyczą prawd wiary Chrystusowej. Odzwierciedlają dorobek pisarski Cyryla, na który składają się homilie ku czci Bożej Rodzicielki, dialogi o kulcie Bożym i prace dogmatyczne skierowane przeciwko błędom doktrynalnym⁶⁷. W zasobie są też zebrane pisma teologa i egzegety, doktora Kościoła – św. Hieronima. Zawierają jego teksty polemiczne oraz krótki życiorys autora⁶⁸.

58 *Generale Capitulum Totius Ordinis Fratrum Minorum*, Salomoni, Rzym 1757; *Sacro-sanctum Concilium Tridentinum*, Passau, 1758.

59 H. Stadler, *Leksykon papieży i soborów*, Warszawa 1992, s. 295.

60 J.F. Giragus, dz. cyt.

61 *Biblia, To jest Księgi*, dz. cyt. O edycji dzieła, zob. *Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku*, t. 1: *Małopolska*, cz. 1: *Wiek XV-XVI*, red. A. Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1983, s. 261–262.

62 *Novum Jesu Christi Testamentum*, dz. cyt.

63 J. Jachimowski, *Praelectiones theologicae in Sacram Scripturam Veteris Testamenti*, Drukarnia Akademicka, Kraków 1789.

64 R. Skrzyniarz, *Jachimowski Jakub*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 645. O bibliistyce polskiej, zob. W. Smereka, *Bibliistyka polska*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. 2, Lublin 1975, s. 221–266.

65 N. Rigaltii, *Q. Septimii Florentis Tertulliani Opera ad Vetustissimorum Exemplarium Fidem diligentia*, Gaspari Giragi, Wenecja 1774; A. Agellano, dz. cyt.; Sancti Hieronymi Stridonensis, dz. cyt.

66 M. Wysocki, *Tertulianus Quintus Septimus Florens*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, Lublin 2014, kol. 731–735.

67 W. Kania, J. Misiurek, *Cyryl Aleksandryjski*, [w:] tamże, t. 3, Lublin 1979, kol. 701.

68 E. Stanula, *Hieronim św.*, [w:] tamże, t. 6, Lublin 1993, kol. 851–853.

Dział liturgiki reprezentowany jest przez dwa mszały rzymskie⁶⁹ wraz z współoprawionymi z nimi patronałami, zawierającymi zbiór formularzy mszy i patronów polskich i szwedzkich, stanowiącymi dodatek do mszałów. Są też dwa egzemplarze ceremoniału, zawierającego przepisy uroczystego sprawowania liturgii⁷⁰. Można do niego zaliczyć również, wykorzystywany w liturgii godzin, *Psalterz Dawida* w tłumaczeniu Franciszka Karpińskiego⁷¹. Interesującym w jego przekładzie jest fakt umieszczenia – obok własnych – fraz z tłumaczeń Jana Kochanowskiego i Franciszka Kniaźnina. Chociaż w wielu wypadkach sentymentalna frazeologia i „czułe” epitety zniekształciły podniosłą retorykę psalmów, to jednak na koncie jego osiągnięć zapisać należy pełne prostoty adaptacje⁷².

Z zakresu hagiografii, której zasadniczym przedmiotem jest człowiek i jego świętość, a cel piśmiennictwa wyraża się w podaniu pewnych założeń religijnych dla zbudowania i pouczenia wiernych, widnieje napisane w formie epitafium, zawierające opis życia św. Emeryka, wybitnego wodza węgierskiego, dzieło Stefana Tarnoczego⁷³.

W dziale ascetyki zauważamy trzy dzieła⁷⁴. Jest wśród nich, zawierający medytacje dla zakonu pijarów na niedziele i święta całego roku, tekst Jana Buys'a. Znajdują się również *Ćwiczenia duchowe* Ignacego Loyoli, które są klasycznym dziełem religijnej duchowości chrześcijańskiej, zawierającym sposoby odprawiania rachunku sumienia, rozmyślenia oraz inne praktyki podczas rekolekcji, mające na celu rozwój doskonałości u człowieka⁷⁵. Tekst ten, listy Loyoli i żywa tradycja stały się podstawą duchowości katolickiej⁷⁶.

Dość bogato jest reprezentowana teologia. Do jej dogmatycznego zakresu, zajmującego się prawdami wiary i przyjętymi przez Kościół dogmatami, należą *Pisma* Tomasza á Kempis⁷⁷. W ten nurt piśmiennictwa wpisuje się też dzieło Jeana Baptysty Goneta⁷⁸, które stanowi integralne ujęcie teologii dogmatycznej w duchu

69 *Missale Romanum*, 1688, 1691; *Missae Propriae...*, 1686, 1687. Zob. S. Koperek, *Mszał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 461–463; Z. Wit, *Missae Propriae Dioecesium Poloniae*, [w:] tamże, t. 12, Lublin 2008, kol. 1526–1527. O genezie *Mszału rzymskiego* i patronałów, zob. M. Juda, *Przywileje drukarskie w Polsce*, Lublin 1992, s. 41–45.

70 *Ceremonie czyli obrządki y zwyczaje*, t. 1, Drukarnia J.K.Mci i Rzeczypospolitej, Kalisz 1780. Zob. M. Pisarzak, *Ceremoniał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 7–9.

71 F. Karpiński, dz. cyt.

72 M. Klimowicz, *Oświecenie*, Warszawa 2008, s. 400–401.

73 S. Tarnoczy, *Princeps Angelicus sive Vita S. Emerici ducis Hungariae*, Jan Krzysztof Komerowius, Wiedeń 1680. Zob. K. Górski, *Teologia ascetyczno-mistyczna*, [w:] *Dzieje teologii*, dz. cyt., 451.

74 J. Buys, *Enchiridion Piarum Meditationum*, Drukarnia Akademicka, Kraków 1755; *Meditationes super veritates christianas*, Chełmno 1762; J.J. Petitdidier, *Sancti Patris Ignatii de Loyola exercitia spiritualia*, Drukarnia Akademicka Soc. Jesu, Praga 1758.

75 J. Misiurek, W. Słomka, *Ćwiczenia duchowne Ignacego Loyoli*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 962.

76 K. Górski, dz. cyt., s. 450.

77 T. á Kempis, dz. cyt.

78 J.B. Gonet, *Manuale Thomistarum seu brevis theologiae cursus*, Anissiniarius et Joannes Posuel, Lyon 1690. O autorze, zob. F. Gołębiowski, *Gonet Jean Baptiste*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 1286.

tomizmu. Podobnie jak w wielu innych swoich pracach zwalcza w nim probabilizm i kazuistykę.

Do nurtu powstałej w dobie reformacji katolickiej teologii pozytywno-kontrowersyjnej, zajmującej się wykładnią wiary, argumentacją, polemiką z poglądami przedstawicieli wyznań reformowanych, obroną reguł wiary katolickiej i prymatem papieża, należą dzieła reformackiego teologa i kaznodziei Antoniego Węgrzynowicza⁷⁹ oraz Marcina Derlio⁸⁰. Uwagę zwraca utwór drugiego z wymienionych autorów, który po raz pierwszy opublikowany został w 1606 r., a do połowy XVII w. doczekał się 20 wydań. Jego popularność wynikała być może z tego, że autor w sposób mało krytyczny podchodzi w nim do demonologii, a konsekwencją jego poglądów był wzrost liczby procesów o czary⁸¹.

Nie brakuje też dzieł z zakresu teologii moralnej, która nie powstała nagle lecz była owocem długiego procesu przekształcania się całej teologii w wyniku wielorakich i złożonych przemian. Zachodzące zmiany stwarzały szereg nowych problemów, dla których trzeba było znaleźć rozwiązania etyczne⁸². Teoretycznymi i praktycznymi kwestiami moralności zajmowało się z tego powodu wielu wybitnych teologów. Był wśród nich Paweł Gabriel Antoine, który w znajdującym się w zasobie tekście przeciwstawiał się jansenizmowi i które to dzieło do połowy XIX w. było podręcznikiem teologii w seminariach duchownych we Francji, pomimo tego że autor odznaczał się skłonnością do rygoryzmu⁸³. Do tej samej grupy rygorystów należał też Piotr Collet. Jego dorobek w drugiej połowie XVIII w. był ceniony i poczytny w polskich środowiskach seminaryjnych. Znajdujące się w badanej kolekcji woluminy są skróconą, w stosunku do pierwotnej postaci, dwutomową wersją dzieła, w której autor rozbudował zagadnienie sprawiedliwości i szeroko omówił sakramenty⁸⁴. Wykładem moralnym i obyczajowym jest książka Ambrożego Bossini⁸⁵, a dzieło Tomasza z Charmes zawiera zarys powszechny teologii moralnej dla egzaminatorów⁸⁶. Należy zaznaczyć, że wymienione teksty z zakresu teologii moralnej były jednocześnie podręcznikami. Służyły do szkolenia spowiedników i do nauczania w seminariach duchownych⁸⁷.

79 A.J. Szejnke, *Węgrzynowicz Antoni*, [w:] tamże, t. 20, Lublin 2014, kol. 424; zob. też Z. Baran, *Kaznodziejstwo Antoniego Węgrzynowicza OFM (1658–1721) na tle kazań franciszkańskich doby baroku*, [w:] *Zakony franciszkańskie*, dz. cyt., t. 2, cz. 2, s. 173–207.

80 A. Węgrzynowicz, dz. cyt.; M. Delrio, dz. cyt. O teologii pozytywno-kontrowersyjnej, zob. B. Natoński, *Humanizm jezuicki i teologia pozytywno-kontrowersyjna w XVII i XVIII w. Nauczanie i piśmiennictwo*, [w:] *Dzieje teologii*, dz. cyt., s. 87–219.

81 M. Daniluk, *Delrio, Del Rio Martin Antoine*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 1134.

82 J. Bajda, *Teologia moralna (kazuistyczna) w XVII–XVIII wieku*, [w:] *Dzieje teologii*, dz. cyt., s. 270–275.

83 P.G. Antoine, *Theologia universa speculativa, dogmatica et moralis*, Christophorus Bartl, Augsburg i Kraków 1755. O autorze, zob. T. Obłąk, *Antoine Pauk Gabriel*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 656.

84 P. Collet, dz. cyt., zob. J. Bajda, dz. cyt., s. 289–290.

85 A. Bossini, dz. cyt.

86 T. de Charmes, dz. cyt.

87 J. Bajda, dz. cyt., s. 274.

Najobszerniejszą grupę starych druków w analizowanej kolekcji stanowi piśmiennictwo z zakresu homiletyki. Skala form tego rodzaju utworów jest rozległa – od prostych homilii do kunsztownie skonstruowanych kazań, tzw. sermones, od licznych kazań polemicznych do mów i panegiryków żałobnych. Wielkie odrodzenie kaznodziejstwa katolickiego przyniosły liczne przemiany w życiu Kościoła, jakie miały miejsce w XVI w. Obok zasadniczego nurtu polemicznego i dogmatycznego szerokim strumieniem płynął nurt kazań o tematyce moralnej. Kaznodzieje nie zaniebdywali również tematyki politycznej. Rozpowszechniły się też kazania tematyczne typu „sermones”, a wśród nich kazania katechizmowe, moralne, przygodne i pogrzebowe⁸⁸.

Do kazań katechizmowych należy zaliczyć zbiór mów o charakterze dogmatyczno-polemicznym Piotra Skargi pt. *Kazania o siedmiu sakramentach*, które zostały wspólnie opublikowane z popularnymi *Kazaniami na niedziele i święta*⁸⁹. Imponujące walorami języka, żywotnością, barwnością stylu i sztuką posługiwania się chwytami oratorskimi, pisane pięknym językiem teksty cieszyły się powodzeniem nie tylko z powodu przystępności dla czytelnika, ale też z uwagi na to, że kaznodzieja pouczał w nich także o prawach religii katolickiej i obowiązkach chrześcijańskich, oraz wyrażał pragnienie moralnego odrodzenia Rzeczypospolitej⁹⁰.

Pod wpływem tendencji barokowych nastąpił wzrost ilościowy kazań. Barok zaważył też na ich barwie, stylu i doborze środków ekspresji. Kaznodzieje odrzucali kanony renesansowe, nadużywając alegorii i symboliki. Popularne stały się igraszki słowne oparte na dwuznacznikach, echa oratorskie i zrozumiałe tylko dla wykształconego czytelnika czy słuchacza wysublimowane koncepty. Za jednego ze specjalistów w tej dziedzinie uważany był Ludwik Atanazy Kierśnicki, którego dzieło znajduje się w zbiorze kodeńskim⁹¹.

Jednym z najwybitniejszych mówców kościelnych XVII w. był francuski kaznodzieja Jean Massillon. Jego kazania oczyszczone były z przesadnego i pedantycznego mistycyzmu oraz ze wszystkich niezgrabnych porównań i uchodziły za wzór krasomówstwa kościelnego. Całkowity zbiór tego rodzaju jego dokonań, tzw. sermones liczył 15 tomów. W zasobie kodeńskim zachował się tom drugi⁹².

Wśród ksiąg homiletycznych znalazło się dzieło Kaspra Balsama⁹³. W swoich pracach pisarz łączył wiedzę teologiczną z prostotą przepowiadania apostołskiego, a kazania zgodne były z klasycznymi zasadami wymowy kościelnej i wolne od wad wymowy późnobarokowej.

88 M. Brzozowski, *Teoria kaznodziejstwa*, [w:] *Dzieje teologii*, dz. cyt., s. 380–388.

89 P. Skarga, *Kazania na niedziele*; o autorze, zob. J. Tazbir, *Skarga Piotr*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 28, Warszawa–Kraków 1997, s. 35–43.

90 K. Stola, E. Wiórko, *Skarga Piotr*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 18, Lublin 2013, kol. 269–272.

91 A.L. Kierśnicki, *Wolny głos mów niedzielnych*, Drukarnia Coll. Soc. Jesu, Warszawa 1727.

92 J. Massillon, *Mowy ... na konferencyjach duchownych y synodach diecezjalnych*, t. 2, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Wilno 1773. O autorze, zob. K. Panuś, *Massillon Jean*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, kol. 158.

93 K. Balsam, *Kazania Przygodne*, t. 5, cz. 2, Drukarnia Soc. Jesu, Poznań 1768. O autorze, zob. J. Bazydło, *Balsam Kasper*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 1288.

W grupie kazań tematycznych jest utwór uznawanego za wskrzesiciela kaznodziejstwa, poprzez wzorowanie się na kazaniach francuskich, Tomasza Perkowicza⁹⁴. Charakter dydaktyczny miały prace Mikołaja Jaśkiewicza⁹⁵. Moralną perspektywą charakteryzowały się oparte na gruntownej znajomości teologii homilie Grzegorza Zachariasiewicza⁹⁶. Uwagę zwraca też książka Marcina Gajdzińskiego, w której autor piętnował brak miłosierdzia i nieludzkie traktowanie chłopów oraz zmuszanie ich do nadmiernej pracy⁹⁷.

W XVII i XVIII w. powstało wiele podręczników kaznodziejstwa, podających wskazania teoretyczne i praktyczne dla ich twórców. W analizowanej kolekcji reprezentuje je dzieło Kazimierza Wijuka Kojalowicza zawierające 60 wzorów kazań stworzonych według zaleceń retoryki barokowej⁹⁸. Autor wskazywał na dwa sposoby służące kształtowaniu wymowy, a były nimi Pismo Święte i retoryka. Dzieło miało wiele edycji, popularność zyskało przede wszystkim w szkołach jezuickich. Kształtowaniu wymowy służyła też, ciesząca się dużym uznaniem, tłumaczona na wiele języków europejskich, praca znakomitego kaznodziei Jeremiasza Drexeliusza⁹⁹.

Warto zauważyć, że stosunkowo liczna reprezentacja piśmiennictwa kaznodziejskiego wynika z proveniencji tych pozycji, których pierwotnymi właścicielami były przede wszystkim biblioteki reformackie. Obok wielu innych funkcji, reformaci spełniali bowiem ważne funkcje duszpasterskie, a w nich istotna rola przypadała kaznodziejstwu. Niemal każdy kościół klasztorny miał swojego kaznodzieję, a reformaci należeli do tych zgromadzeń, które posiadały ich najwięcej¹⁰⁰. Liczną obecność tego typu literatury obserwujemy także w innych bibliotekach reformackich¹⁰¹.

W kolekcji reprezentowane jest też piśmiennictwo odnoszące się do dziejów Kościoła. Znajdujemy w tej grupie popularne, tłumaczone na wiele języków, dzieło Cezara Baroniusza w polskim przekładzie P. Skargi¹⁰². Ujęty w chronologiczną

94 T. Perkowicz, *Kazania przebrane z kaznodzieiow francuskich*, Drukarnia Rzeczypospolitej, Poznań 1764. O autorze, zob. *Słownik polskich*, t. 3, s. 350.

95 M. Jaśkiewicz, *Kazania postne z romysłaniem Męki Pańskiej*, Drukarnia Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, Łowicz 1779. O autorze, zob. A. Bednarek, *Jaśkiewicz Mikołaj*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 1115.

96 G. Zachariasiewicz, *Kazania na wszystkie uroczyste w roku święta*, Drukarnia Rzeczypospolitej, Kalisz 1776. O autorze, zob. *Słownik polskich*, t. 4, s. 498.

97 M. Gajdziński, *Kazania od niedzieli i postu aż do Zielonych Świątek*, t. 1, Supraśl 1789. O autorze, zob. M. Zwiercan, *Gajdziński Marcin*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 807.

98 K. Wijuk Kojalowicz, dz. cyt. O autorze, zob. B. Natoński, *Kojalowicz Wijuk Kazimierz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław 1967–1968, s. 268–270.

99 J. Drexelius, *Rhetorica Caelestis...*, Corellis Leysseris, Monachium 1636. O autorze, zob. L. Grzebień, *Drexeliusz Jeremiasz*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, kol. 209.

100 W latach 1772–1773 reformaci mieli ok. 170 stałych kaznodziejów. Zob. J. Kłoczowski, *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku*, [w:] *Kościół w Polsce*, t. 2: *Wiek XVI–XVIII*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1969, s. 706.

101 Zob. M. Piórkowska, *Literatura homiletyczna w zbiorach biblioteki franciszkanów reformatów w Węgrowie w świetle Rejestru najnowiej ułożonych ksiąg ... z 1854 roku*, „Radyński Rocznik Humanistyczny” 2017, t. 15, s. 23–42.

102 C. Baroniusz, *Roczne dzieje kościelne*, Andrzej Piotrkowczyk, Kraków 1607. O autorze, zob. J. Kłoczowski, *Baroniusz Cesare*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, kol. 61.

opowieść olbrzymi materiał źródłowy jest dla autora podstawą dokumentacyjną narracji. Dziejów polskiego Kościoła dotyczy praca prawnika i historyka Teodora Ostrowskiego¹⁰³. Pomimo poważnych braków, opracowany przez niego podręcznik, cieszył się dużą popularnością i był w użyciu do połowy XIX w.

Obok piśmiennictwa o szeroko rozumianej treści religijnej są też, w mniejszej liczbie egzemplarzy (13), prace o tematyce świeckiej, reprezentowane przez dzieła odnoszące się do dawnej uczoneości. Dziejów powszechnych dotyczy praca Jakuba Bossueta¹⁰⁴, wychowawcy syna Ludwika XIV, dla którego napisał to dzieło. Z zakresu nauk przyrodniczych widnieje opracowanie Jana Walpurgera, w którym autor zawarł wywody o niebie, fenomenach przyrody, ziemi i jej skarbach, a wszystko to poprzeplatał nauką o duszy¹⁰⁵. Problematyce geograficznej poświęcona jest praca Hilariona Karpińskiego, zawierająca także słownik nazw polskich miejscowości oraz indeks nazw łacińskich i pospolitych¹⁰⁶. Był to pierwszy podręczny, aczkolwiek dość obszerny, słownik geograficzny traktujący o obiektach fizjograficznych i osiedlach, zawierający m.in. informacje historyczne oraz w miarę możliwości współrzędne geograficzne. Materiał dotyczący Polski był oryginalny, choć nie zawsze ściśle. Leksykon był przejawem wczesnego polskiego oświecenia i przyczynił się do upowszechnienia wiadomości geograficznych. Wyidealizowanemu, opartemu na powierzchniowej obserwacji, poprzeplatanemu nauką religijno-moralną, obrazowi Polski poświęcił swe dzieło przybyły z Francji, nauczyciel synów Wacława Rzewuskiego Ludwik Caraccioli¹⁰⁷.

Z zakresu nauki o języku w kodeńskim zasobie znajduje się praca Dominika de Colonia, który w Lyonie wykładał teologię i retorykę. Dzieło to zyskało dużą popularność i doczekało się aż 60 wydań¹⁰⁸. Polska edycja ukazała się w okresie, gdy było duże zapotrzebowanie na tego rodzaju podręczniki, wynikające z przeprowadzanej u progu polskiego oświecenia reformy szkolnictwa. Znalazło się też miejsce dla książki autorstwa jednego z przedstawicieli tej reformy Stanisława Konarskiego, która była podręcznikiem mającym na celu wykształcenie w uczniach sztuki jasnego mówienia i pisania¹⁰⁹. Dział ten uzupełnia, zawierający bogactwo językowe, wyrażenia retoryczne i poetyckie, słownik Pawła Alera¹¹⁰.

103 T. Ostrowski, *Dzieje i prawa Kościoła Polskiego*, Drukarnia XX. Scholarum Piarum, Warszawa 1793. O autorze, zob. *Słownik polskich*, t. 3, s. 281.

104 J.B. Bossuet, dz. cyt. O autorze, zob. Z. Zieliński, *Bossuet Jakub*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, kol. 840.

105 J. Walpurger, *Cosmo-teologiczne uwagi o najważniejszych cudach Boskich y prawdach... w państwie natury y łaski nayduią*, Drukarnia Akademicka, Wilno 1785.

106 H. Karpiński, *Lexykon geograficzny*, Drukarnia XX Bazylianów, Wilno 1766. O autorze, zob. S. Herbst, *Karpiński Hilarion*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław 1966–1967, s. 110.

107 L. Caraccioli, *Głos religii*, cz. 2, Ignacy Grebel, Kraków 1785. O autorze, zob. J. Bazyldo, *Caraccioli Luis Antoine*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, kol. 1325.

108 D. de Colonia, *De arte rhetorica*, Drukarnia Coll. Soc. Jesu, Poznań 1765. O autorze, zob. S. Grzechowiak, *Colonia Dominique de*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 547.

109 S. Konarski, dz. cyt. O autorze zob. Z. Florczak, *Konarski Stanisław*, [w:] *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 1, Warszawa 1984, 464–465.

110 P. Aler, *Gradus ad Parnassum, sive novus synonymorum, epithetorum et phrasium poetarum thesaurus*, Michael Blochberger, Lipsk 1735.

Kolekcję zasiliło również emblematyczne dzieło Gerarda Traudenusza¹¹¹. Tego rodzaju piśmiennictwo, stojące na styku sztuki plastycznej i sztuki słowa, rozpowszechniło się w XVI i XVII w. Nawiązywało ono do starożytności, ale jako całość było czymś nowym¹¹². Praca Traudenusza ze względu na trójdzielny układ jest klasycznym jego przykładem. Zawiera bowiem 74 emblematy w formie rycin, tyleż samo inskrypcji i wierszowanych subskrypcji oraz dodatkowo komentarz.

Kolekcja przechowywanych w Kodniu starych druków nie ma charakteru księgozbioru zwartego. Powstawała w wyniku procesów historycznych mających miejsce w XIX i XX w., które doprowadziły do założenia klasztoru oblackiego w Kodniu. Jak wskazują znaki i noty proveniencyjne pochodzą one z księgozbiorów klasztornych zgromadzeń, które w XIX stuleciu uległy na mocy władz carskich kasacji, a ich majątek, w tym książki, zostały rozproszone. Przechowywane obecnie w różnych instytucjach kościelnych i świeckich zbiory starych druków, jak pokazują badania, pochodzą z różnych dawnych historycznych księgozbiorów. Ich cechy indywidualne, zwłaszcza noty i znaki proveniencyjne, pozwalają przypisać je do wcześniejszych właścicieli i doprowadzić do mniej lub bardziej pełnej rekonstrukcji dawnych kolekcji instytucjonalnych i prywatnych. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy oprócz książek nie zachowały się źródła dokumentowe w postaci spisów, inwentarzy czy testamentów. Kolekcja z Kodnia ze swoimi cechami bibliologicznymi pozwala na takie zabiegi rekonstrukcyjne. W oparciu o nią poznajemy bowiem historię znakomitej większości woluminów, ich kolejnych właścicieli i użytkowników. Chociaż, z powodu braku źródeł, nie znamy okoliczności w jakich trafiły do Kodnia, są znakiem czasów i doświadczeń polskiego bibliologicznego dziedzictwa kulturalnego.

Bibliografia

Opracowania

- Bajda J., *Teologia moralna (kazuistyczna) w XVII–XVIII wieku*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2: *Od Odrodzenia do Oświecenia*, cz. 1: *Teologia humanistyczna*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 267–304.
- Baran Z., *Kaznodziejstwo Antoniego Węgrzynowicza OFM (1658–1721) na tle kazań franciszkańskich doby baroku*, [w:] *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, t. 2: *Franciszkanie w Polsce XVI–XVIII wieku*, cz. 2, red. H. Gapski, C.S. Napiórkowski, Niepokalanów 2003, s. 173–207.
- Bazydło J., *Balsam Kasper*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 1288.
- Bednarek A., *Jaśkiewicz Mikołaj*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 1115.
- Brzozowski M., *Teoria kaznodziejstwa*, [w:] *Dzieje teologii w Polsce*, t. 2: *Od Odrodzenia do Oświecenia*, cz. 1: *Teologia humanistyczna*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 361–428.
- Buchwald-Pelcowa P., *Emblematy w drukach polskich i Polski dotyczących XVI–XVII wieku. Bibliografia*, Wrocław 1981.

111 G. Traudenus, *Florentii Schoonhovii Emblemata*, Wenecja, 1618.

112 P. Buchwald-Pelcowa, *Emblematy w drukach polskich i Polski dotyczących XVI–XVII wieku. Bibliografia*, Wrocław 1981, s. 7–8.

- Chodynicka G, *Starodruki biblioteki OO. Oblatów w Kodniu*, Lublin 1999 [mps, Archiwum UMCS w Lublinie].
- Daniluk M., *Delrio, Del Rio Martin Antoine*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 1134.
- Długosz J., *Sapieha Jan Fryderyk Łukasz*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Trajchel, Warszawa 1972, s. 788.
- Domańska H., *Z dziejów biblioteki kodeńskiej Sapiehów*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, red. B. Bieńkowska, z. 1, Warszawa 1975, s. 97–126.
- Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku*, t. 1: *Małopolska*, cz. 1: *Wiek XV–XVI*, red. A. Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1983.
- Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław 1971.
- Florczak E., *Konarski Stanisław*, [w:] *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 1, Warszawa 1984, 464–465.
- Franczyk-Cegła A., *O zadaniach i metodologii badań proweniencyjnych w bibliologii na przykładzie badań nad kolekcją Bauorovianum*, „Biblioteka Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2018, nr 4 (54), s. 69–84.
- Gołębiowski F., *Gonet Jean Baptiste*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 1286.
- Górski K., *Teologia ascetyczno-mistyczna*, [w:] *Dzieje teologii w Polsce*, t. 2: *Od Odrodzenia do Oświecenia*, cz. 1: *Teologia humanistyczna*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 429–470.
- Graczyk W., *Zachowane szczątki księgozbiorów skasowanych w XIX wieku klasztorów diecezji płockiej w obecnych zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, t. 91, s. 25–28.
- Grzebień L., *Drexeliusz Jeremiasz*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, kol. 209.
- Grzechowiak S., *Colonia Dominique de*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 547.
- Herbst S., *Karpiński Hilarion*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław 1966–1967, s. 110.
- Juda M., *Przywileje drukarskie w Polsce*, Lublin 1992.
- Kania W., Misiurek J., *Cyryl Aleksandryjski*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 701.
- Klimowicz M., *Oświecenie*, Warszawa 2008.
- Kłoczowski J., *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku*, [w:] *Kościół w Polsce*, t. 2, *Wiek XVI–XVIII*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1969, s. 483–730.
- Kocowski B., *Zadania i metody badań proweniencyjnych w zakresie starych druków*, „Przeгляд Biblioteczny” 1951, t. 19, s. 72–84.
- Koperek S., *Mszał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2008, kol. 461–463.
- Kraszewski J.I., *Obrazy w życiu i podróży*, t. 1, Wilno 1842.
- Kraszewski K., *Tradycje kodeńskie: opowiadanie z lat 1790–1792*, Kraków 1893.
- Kwiatkowski W., *Prymasowska kapituła i kolegiata w Łowiczu (1433–1938)*, Warszawa 1939.

- Lelewel J., *Bibliograficznych ksiąg dwoje w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandke Historja drukarń krakowskich – tudzież Historja Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a przydatny katalog inkunabułów polskich*, reprint wydania z 1823–1826, t. 2, Warszawa, 1980.
- Marszalska J.M., Graczyk W., *Zespoły proveniencyjne zasobu inkunabułów i starych druków Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie: właściciele, użytkownicy, bibliofile*, Warszawa 2017.
- Misiurek J, Słomka W., *Ćwiczenia duchowne Ignacego Loyoli*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 962.
- Misjonarze Oblaci Maryi Niepokalanej. Dwa wieki ewangelizacji 1816–2016*, red. S. Łuszczak, M. Wrzos, Wrocław 2017.
- Natoński B., *Humanizm jezuicki i teologia pozytywno-kontrowersyjna w XVII i XVIII w. Nauczanie i piśmiennictwo*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2: *Od Odrodzenia do Oświecenia*, cz. 1: *Teologia humanistyczna*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 87–219.
- Natoński B., *Kojałowicz Wijuk Kazimierz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław 1967–1968, s. 268–270.
- Obląg T., *Antoine Pauk Gabriel*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 656.
- Ostrowski S., *Biblioteka klasztoru benedyktynów w Lubiniu*, Poznań 1929.
- Panuś K., *Massillon Jean*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, kol. 158.
- Perzanowski Z., *Opactwo benedyktyńskie w Lubiniu*, Wrocław–Kraków 1978.
- Pidłypczak-Majerowicz M., *Badania proveniencyjne w zbiorach starych druków bibliotek naukowych w Polsce i na Białorusi*, [w:] *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek): paralele i różnice*, red. J. Gwioździk, E. Różycki, Katowice 2004, s. 457–462.
- Pidłypczak-Majerowicz M., *Stare druki proveniencji zakonnej w Bibliotece Ossolineum*, Wrocław 2019.
- Pielorz J.A., *Oblaci polscy. Zarys dziejów prowincji polskiej Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej z okazji 50-lecia istnienia*, Rzym 1970.
- Piórkowska M., *Literatura homiletyczna w zbiorach biblioteki franciszkanów reformatów w Węgrowie w świetle Rejestru najnowiej ułożonych książek... z 1854 roku*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2017, t. 15, s. 23–42.
- Pisarszak M., *Ceremoniał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 7–9.
- Sbardella R., *Bracia Mniejsi Reformaci w XVI–XVIII wieku*, [w:] *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, t. 2: *Franciszkanie w Polsce XVI–XVIII wieku*, cz. 2, red. H. Gapski, C.S. Napiórkowski, Niepokalanów 2003, s. 58–79.
- Sipayło M., *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiórami historycznymi*, z. 1, red. B. Bieńkowska i in., Warszawa 1975, s. 9–29.
- Skiełczyński Z., *Parafia Kampinos w 1777 roku*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 1983, t. 65, nr 11–12, s. 515–517.
- Skrzyniarz R., *Jachimowski Jakub*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 645. *Słownik polskich teologów katolickich*, red. H.E. Wyczawski, t. 1–4, Warszawa 1981–1983.

- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 3, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1882.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 8, red. B. Chlebowskiego, W. Walewski, Warszawa 1887.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 13, red. B. Chlebowski, Warszawa 1893.
- Słowiński J., *Rozwój pisma łacińskiego w Polsce XVI–XVIII wieku. Studium paleograficzne*, Lublin 1992.
- Smereka W., *Bibliotyka polska*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. 2, Lublin 1975, s. 221–266.
- Stadler H., *Leksykon papieży i soborów*, Warszawa 1992.
- Stola K., Wiórko E., *Skarga Piotr*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 18, Lublin 2013, kol. 269–272.
- Stanula E., *Hieronim św.*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 851–853.
- Strutyńska M., *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń 1999.
- Szteinke A.J., *Węgrzynowicz Antoni*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin 2014, kol. 424.
- Szteinke A.J., *Źródła do dziejów zakonu Braci Mniejszych Reformatorów w Polsce oraz na Śląsku (1621–1900)*, [w:] *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, t. 2, *Franciszkanie w Polsce XVI–XVIII wieku*, cz. 2, red. H. Gapski, C.S. Napiórkowski, Niepokalanów 2003, s. 42–79.
- Tazbir J., *Skarga Piotr*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 28, Warszawa–Kraków 1997, s. 35–43.
- Tondel J., *Srebrna biblioteka księcia Albrechta Pruskiego i jego żony Anny Marii*, Warszawa 1994.
- Wit Z., *Missae Propriae Dioecesium Poloniae*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, kol. 1526–1527.
- Wrotniak A., *Powstanie kolegium wikariuszy przy kolegiacie w Łowiczu*, „Prawo Kanoniczne” 1978, t. 21 nr 3–4, s. 157–188.
- Wysocki M., *Tertulianus Quintus Septimus Florens*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, Lublin 2012, kol. 731–735.
- Zając P., *Badania historyczne w polskim środowisku Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej*, „Roczniki Historii Kościoła” 2011, t. 3(58), s. 147–170.
- Zając P., *Duchowe iunctim. Powierzenie przez biskupa siedleckiego Henryka Przeździeckiego parafii i Sanktuarium w Kodniu Misjonarzom Oblatom Maryi Niepokalanej w 1927 r.*, „Roczniki Teologiczne” 2019, t. 61, z. 4, s. 97–111.
- Zalewski L., *Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej*, Warszawa 1926.
- Zieliński Z., *Bossuet Jakub*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, kol. 840.
- Zwiercan M., *Gajdziński Marcin*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 807.

Netografia

Bibliografia Estreichera, [on-line:] <https://estreicher.uj.edu.pl/staropolska/baza> – styczeń 2024.

Książka dawna i jej właściciele – stan badań, opracowanie, perspektywy: konferencja naukowa (Wrocław, 29 września – 1 października 2016 r.), [on-line:] https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/22826/1/Kycler_Warzechowska_Ksiazka_dawna_i_jej_wlasciciele.pdf – listopad 2023.

Szymański K., *Wykaz instytucji ze zbiorami starych druków w Polsce*, [on-line:] <https://ossolineum.pl/wp-content/uploads/2019/02/K.-Szymanski-Wykaz-instytucji-ze-zbiorami-starych-drukow-w-Polsce.pdf> – październik 2023.

Ślaska K., *Platforma badań proveniencyjnych*, [on-line:] https://biblioteka.ossolineum.pl/wp-content/uploads/sites/2/2024/01/K_Slaska_Platforma-badan-proveniencyjnych.pdf – czerwiec 2024.

Streszczenie

Stare druki przechowywane w bibliotece OO. Oblatów w Kodniu pochodzą z XVI–XVIII wieku i są wytworem licznych oficyn zagranicznych i krajowych. Licząca 85 pozycji bibliograficznych kolekcja zawiera dzieła należące wcześniej do księgozbiorów kościelnych (przede wszystkim klasztornych) i do osób prywatnych. Wskazują na to znaki i noty proveniencyjne widniejące na poszczególnych egzemplarzach oraz ślady użytkowania przez rzeczywistych czytelników. Stwarzają one możliwości do częściowego odtworzenia rozproszonych w wyniku różnych okoliczności dziejowych księgozbiorów historycznych. Analiza treściowa poszczególnych grup piśmiennictwa pozwala określić zainteresowania czytelnicze wcześniejszych i bieżących użytkowników kolekcji.

Słowa kluczowe: bibliologia, książka, stary druk, biblioteka, oblaci, Kodeń

A collection of old prints kept in the Library of the Oblate Fathers in Kodeń. A contribution to the history of distributed book collections

Abstract

Stored in the library of the Oblate Fathers in Kodeń, old prints date back to the 16th, 17th and 18th centuries and appear to be the products of numerous foreign and domestic publishing houses. The collection consists of 85 bibliographic items and contains works originally belonging to church book collections (mainly monastic ones) as well as private owners. This is evidenced with the marks and provenance notes that can be found on individual copies and indicated by actual readers' traces of usage. These sources of information create opportunities for a partial reconstruction of historical book collections having been dispersed formerly due to various historical circumstances. Content analysis of specific groups of works allows to determine the reading interests of previous and current users of the collection.

Keywords: bibliography, book, old print, library, Oblates, Kodeń